

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Нестер А. А., д.т.н., доц. (каф. Будівництва та цивільної безпеки Хмельницького національного університету);

Мітюк Л. О. к.т.н., доц. (каф. ОППЦБ КПІ ім. Ігоря Сікорського)

Анотація. Розглянуто питання, пов'язані з організацією цивільного захисту населення, застосуванням навчання та тренувань як в учбових закладах так і місцях проживання. Запропоновані заходи аналізу ризиків та загроз в критичних умовах для визначення ймовірності виникнення кожної з загроз, що допоможе зосередитися на найбільш критичних аспектах

Висвітлені елементи покращення інфраструктури, які є одним з основних аспектів ефективного цивільного захисту, створення та модернізації укриттів, розвитку транспортних мереж. Відображено важливість залучення місцевих організацій, експертів та волонтерів до процесу навчання.

Ключові слова: цивільний захист, ризик, загроза, інфраструктура, тренінг

Abstract. Issues related to the organization of civil protection of the population, the use of education and training both in educational institutions and places of residence were considered. Proposed measures of risk and threat analysis in critical conditions to determine the probability of occurrence of each of the threats, which will help to focus on the most critical aspects

The elements of infrastructure improvement, which are one of the main aspects of effective civil protection, the creation and modernization of shelters, and the development of transport networks, are highlighted. The importance of involving local organizations, experts and volunteers in the training process is reflected.

Keywords: civil protection, risk, threat, infrastructure, training.

Аналіз стану питання. Загрози воєнного стану впливають на людину, майно, навколишнє середовище та інфраструктуру створюючи небезпеки здоров'ю, знищуючи надбаня як попередніх колективів так і сьогоdnішнього покоління.

У зв'язку із надзвичайними ситуаціями, спричиненими розвитком військових дій перед органами влади та організаціями постають все більш складні завдання щодо забезпечення безпеки життя і діяльності людей, які можна вирішити застосуванням комплексу мiр, які зачіпають питання навчання та тренінгу людей, створення запасів, упорядкування систем їх використання в разі настання таких подій.

Мета дослідження. Метою статті є розгляд окремих аспектів загальної підготовки населення, місцевої та центральної влади до дій в критичних ситуаціях воєнного часу, вивчення ризиків, передбачення наслідків для населення та організацію відновлення всіх сфер життя цивільного населення.

Методика досліджень. У процесі дослідження використано: теоретичний аналіз щодо навчання населення з питань цивільної безпеки; пошуковий метод – для формування узагальнених висновків. Підготовка населення та цивільної структури до дій у зв'язку з російською агресією ставлять нові задачі перед спеціалістами та населенням у галузі цивільної безпеки.

Матеріали і результати досліджень. Аналіз ризиків та загроз в умовах воєнного стану є критично важливим етапом у плануванні заходів цивільного захисту. Цей процес включає ідентифікацію, оцінку та управління потенційними ризиками, що можуть загрожувати безпеці населення та інфраструктури. Ефективний аналіз допомагає не лише в розробці превентивних заходів, але й у формуванні стратегій реагування на надзвичайні ситуації.

По-перше, важливо провести комплексну оцінку всіх можливих загроз, з якими може стикатися населення. Для цього необхідно збирати дані з різних джерел, аналізувати історичні події, географічні особливості регіону та соціально-економічні фактори. Визначення ймовірності виникнення кожної з загроз допоможе зосередитися на найбільш критичних аспектах.

По-друге, після ідентифікації загроз потрібно провести оцінку їхнього впливу на населення та інфраструктуру. Це передбачає аналіз наслідків, які можуть виникнути внаслідок кожної загрози, зокрема: можливі втрати серед населення, шкоду для житлових і соціальних об'єктів, а також економічні збитки. Також слід оцінити готовність системи цивільного захисту до реагування на ці загрози. Це може включати вивчення існуючих ресурсів, процедур реагування та стану інфраструктури.

Значущим етапом у даному процесі дослідження є здійснення моніторингу змін у ризикових факторах і загрозах, оскільки вони можуть еволюціонувати з часом. Для цього необхідно розробити системи раннього попередження, які будуть спостерігати за змінами у середовищі, що можуть призвести до нових загроз. Включення технологій, таких як геоінформаційні системи та аналітика даних, може значно полегшити цей процес. Результати аналізу ризиків та загроз мають бути використані для розробки планів реагування, навчання населення та підвищення загальної готовності громади до можливих кризових ситуацій.

Покращення інфраструктури є одним з основних аспектів ефективності цивільного захисту, особливо в умовах воєнного стану або надзвичайних ситуацій. Наявність сучасної та надійної інфраструктури забезпечує швидке та ефективне реагування на загрози, допомагає зменшити ризики для населення і підтримує процеси відновлення після криз. Основними напрямками покращення інфраструктури є створення безпечних укриттів, розвиток транспортних мереж, а також забезпечення доступу до критично важливих послуг.

Створення та модернізація укриттів є надзвичайно важливим кроком для захисту населення в умовах небезпеки. Укриття повинні бути стратегічно розташовані в містах і селищах, щоб забезпечити швидкий доступ до них у разі

загрози. Це може включати підземні бомбосховища, спеціально обладнані приміщення в школах та інших установах, а також громадські укриття. Регулярне обслуговування та перевірка укриттів на наявність необхідних запасів (води, їжі, медикаментів) також є важливим елементом.

Розвиток транспортних мереж відіграє ключову роль у забезпеченні швидкого реагування на надзвичайні ситуації. Це включає підтримку доріг у належному стані, забезпечення доступу до важливих об'єктів, таких як лікарні, центри евакуації та склади з гуманітарною допомогою. Необхідно також створити резервні маршрути для евакуації населення у разі загрози. Система громадського транспорту повинна бути адаптована для швидкого перевезення людей у кризових ситуаціях, а також забезпечити доступ до укриттів.

Інфраструктура зв'язку є важливим аспектом у системі цивільного захисту. Надійні комунікаційні мережі дозволяють оперативно інформувати населення про загрози, координувати дії рятувальних служб і забезпечувати зворотний зв'язок. Впровадження сучасних технологій, таких як мобільні додатки для оповіщення про надзвичайні ситуації, системи сигналізації та автоматизовані центри управління, може значно підвищити ефективність реагування. Таким чином, покращення інфраструктури сприяє підвищенню готовності суспільства до надзвичайних ситуацій і забезпечує безпеку населення в умовах кризи.

Освіта є основоположним елементом системи цивільного захисту, яка забезпечує готовність населення до дій у надзвичайних ситуаціях. В умовах воєнного стану або природних катастроф важливо, щоб громадяни мали знання і навички, необхідні для забезпечення власної безпеки та безпеки оточуючих. Правильне навчання може зменшити ризики та покращити ефективність реагування на надзвичайні ситуації.

Важливо розробити освітні програми, які охоплюють основні аспекти цивільного захисту. Це може включати курси з надання домедичної допомоги, навички евакуації, вміння діяти під час обстрілів або природних катастроф. Програми можуть бути адаптовані для різних вікових груп і цільових аудиторій – від дітей до дорослих, від студентів до працівників підприємств. Наприклад, навчання для дітей може включати прості правила безпеки, тоді як для дорослих – більш складні сценарії реагування.

Практичні тренування є невід'ємною частиною освітнього процесу. Регулярні навчання та тренінги дозволяють людям відпрацьовувати дії у різних сценаріях, що може допомогти знизити рівень стресу та тривоги під час реальної надзвичайної ситуації. Можна організовувати симуляції, які імітують кризові ситуації, що дозволяє учасникам на практиці відпрацювати свої навички в безпечному середовищі. Такі тренування можуть включати не лише фізичні дії, але й розвиток командного духу та комунікаційних навичок.

Важливо залучати місцеві організації, експертів та волонтерів до процесу навчання. Це не тільки збагачує навчальний контент, але й забезпечує різноманітність підходів до викладання. Співпраця з медичними закладами, рятувальними службами та іншими спеціалізованими установами може

забезпечити доступ до якісних навчальних матеріалів та ресурсів. Також варто розвивати онлайн-платформи для дистанційного навчання, що дозволить людям отримувати необхідні знання незалежно від їх місцезнаходження.

Таким чином, системний підхід до освіти та тренувань у сфері цивільного захисту не лише підвищує рівень обізнаності населення, але й готує його до дій у надзвичайних ситуаціях, що в кінцевому результаті може зберегти життя і здоров'я багатьох людей.

Забезпечення ресурсами є критично важливим аспектом ефективного цивільного захисту, особливо в умовах воєнного стану або надзвичайних ситуацій. Це передбачає не лише наявність фізичних ресурсів, таких як продовольство, медикаменти та техніка, але й організацію їх раціонального використання та розподілу. Чітке планування та підготовка до кризових ситуацій можуть значно підвищити рівень готовності суспільства до реагування на надзвичайні ситуації.

Створення стратегічних запасів є одним із ключових елементів забезпечення ресурсами. Місцеві органи влади разом з державними структурами повинні розробити плани формування резервів основних товарів, включаючи їжу, медикаменти, воду, засоби гігієни та інші критично важливі речі. Ці запаси повинні бути розподілені по території для швидкого доступу в разі необхідності. Також важливо регулярно перевіряти терміни придатності товарів і оновлювати запаси, щоб вони були завжди готові до використання.

Важливо забезпечити належну логістику для доставки ресурсів до постраждалих районів. Це включає розробку маршрутів доставки, створення пунктів розподілу та підготовку транспорту. Співпраця з місцевими бізнесами може значно спростити цей процес, адже багато компаній мають власні логістичні мережі та ресурси, які можна використати для оперативного реагування. Також варто залучати волонтерів до розподілу допомоги, що дозволить підвищити ефективність та швидкість реагування.

Забезпечення ресурсами також включає підготовку та навчання персоналу, відповідального за управління запасами та їх розподілом. Важливо, щоб співробітники організацій цивільного захисту мали відповідні знання про правила безпеки, зберігання і транспортування товарів. Включення інформаційних технологій, таких як системи моніторингу та управління запасами, може суттєво полегшити цей процес. В результаті, комплексний підхід до забезпечення ресурсами не лише підвищить ефективність цивільного захисту, але й сприятиме збереженню життя і здоров'я населення в умовах кризових ситуацій.

Співпраця з місцевими організаціями є важливим елементом системи цивільного захисту, оскільки вона забезпечує мобілізацію ресурсів та залучення громади до вирішення проблем безпеки. Місцеві організації, такі як благодійні фонди, волонтерські рухи, медичні установи та навчальні заклади, можуть відігравати ключову роль у підвищенні ефективності заходів цивільного захисту, особливо в кризових ситуаціях.

Місцеві організації можуть допомогти в зборі та розподілі гуманітарної допомоги. Вони мають знання про потреби населення та можуть оперативно реагувати на запити, забезпечуючи необхідні ресурси – їжу, медикаменти, одяг тощо. Наприклад, волонтерські групи можуть організовувати пункти збору допомоги, а також координувати доставку до постраждалих районів. Це не тільки підвищує ефективність гуманітарних операцій, але й зміцнює зв'язки між населенням та органами влади.

Залучення місцевих організацій до навчання населення з питань безпеки є важливим аспектом. Організації можуть проводити семінари та тренінги для громадян, навчаючи їх, як діяти в надзвичайних ситуаціях. Це може включати курси домедичної допомоги, навчання основам евакуації, поводження з вибухонебезпечними предметами та інші важливі навички. Таким чином, громада стає більш підготовленою до реагування на надзвичайні ситуації.

Крім того, співпраця з місцевими організаціями може допомогти у створенні системи психологічної підтримки для населення. Місцеві психологи, соціальні працівники та активісти можуть організовувати групи підтримки, надавати консультації та проводити заходи, спрямовані на зменшення стресу та тривоги серед населення. Це особливо важливо в умовах війни або природних катастроф, коли людям необхідно підтримувати одне одного та обмінюватися досвідом. Загалом, інтеграція місцевих організацій у систему цивільного захисту сприяє більшій стійкості громади, покращує взаємодію та забезпечує більш ефективне реагування на виклики.

Психологічна підтримка є важливою складовою системи цивільного захисту, особливо в умовах воєнного стану, коли населення може зазнавати серйозного стресу та травм. Під час кризових ситуацій люди часто стикаються з емоційними та психічними викликами, такими як тривога, страх, депресія або посттравматичний стресовий розлад. Тому забезпечення доступу до психологічної підтримки стає критично важливим для збереження психічного здоров'я населення.

Висновки. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях повинно здійснюватись шляхом проведення інформаційно-просвітницької роботи за місцем проживання та самостійного вивчення загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та інших інформаційно-довідкових матеріалів з питань цивільного захисту, правил пожежної безпеки у побуті та громадських місцях. Інформаційно-просвітницька робота з питань поведінки в умовах надзвичайних ситуацій повинна організовуватися місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, в тому числі через утворені при них консультаційні пункти, та передбачати: інформування населення про методи реагування у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Література

1. Державне управління та державна служба у сфері цивільного захисту : навч. посіб. / за заг. ред. М. В. Болотських. – Вінниця : ТОВ Вид-во-друк. “Діло”, 2013. – 352 с.
2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 №2469-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>)
3. Нестер А.А., Романішина О. В., Мітюк Л. О., Нікітін О. О. Навчання дисциплін спеціальності «Цивільна безпека» в закладах вищої освіти. Study of civil security specialties in higher education. Український журнал будівництва та архітектури, № 3 (009), 2022. С.68-74. DOI: 10.30838/J.BPSACEA.2312.050722.68.866
4. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред.. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.